

Polja

3

BELEŠKE

EDIT TOMA

O JUGOSLAVIJI

Zagreb: Pravoliniski drvoredi novoga grada seku se pod pravim uglom, a gore stari grad sa svojim lipama i katedralama, mali grad austrijske provincije, tako miran, tako spokojan. Seljanka, seljak dolaze da se mole bogorodici koja neprekidno, vekovima sedi pred vratima bedema. Niko se ne zaustavlja, niti se čudi ovim znacima javne pobožnosti koji se mogu naći još samo na ulicama Italije i Španije.

Pogledajmo „Crvenu kontesu“. Ona je ostala čuvar zbirki skupljenih u njenoj porodici i tesno saradjuje sa Gradskim muzejom. Živi usred kineskog dragog kamenja, preistorijskih statua i porcelana iz XVIII veka. Čuva svoje uspomene sa uživanjem, ali ne više ljubomorno. U novoj Jugoslaviji njena misija je da preda te starine drugima, do god je živa. „Crvena kontesa“ je pokazala svoju vrednost za vreme rata i prišla je novom sistemu. Govori francuski kao ličnost iz „Rata i mira“ sa nemilosrdnom ispravkom guvernante koja ju je učila nekad za vreme Franje Josifa. Puši svoju lulu i potpuno se prilagodila novim vremenima koja je ne priznaju kao klasu, ali je čuvaju kao jedinku. Samim svojim postojanjem „Crvena kontesa“ svakako čini mnogo za današnjicu. Ona će odigrati svoju ulogu, pored novih fabrika koje iskrsavaju u kukuruznim poljima u njenoj okolini.

Zagreb — Beograd: Novi auto-put vodi između močvarnih livada i kukuruznih polja. Kao i svi auto-putevi sveta i on ostavlja sa strane sela. Jata gusaka, čopori crnih svinja za koje biste pomislili da su vodeni konji kada se, dopola u vodi, valjaju u barama. Tu i tamo seljaci i seljanke seku srpom kukuruz. Smešni mali planinski konji, mršavi, a jaki, upregnuti u starinska kola dižu oblake prašine po izrovanom putu. Neobičan puf, koji ne ukrasava i ne ruži nikakva rekla ma kao što je to, nažalost, neophodno u Francuskoj ili u Italiji. Sve je ovde čisto: hrastove šume, vrbaci, kukuruz, pa i ovi

ljudi koji, tuđi u početku, interesuju se sada za kola i veselo sa decom čine neko prisno jedinstvo.

Beograd: Svrtačije gnezdo ispleteno granjem: takav je Beograd. Catrlje olepljene blatom pored nadmenih kuća koje je podigla srpska buržoazija između dva rata i modernih zgrada čiji se zabati uzdižu prazni i goli čekajući... Sta? Besumnije druge kuće koje će jednog dana biti podignute. Penjanje i spuštanje duž brežuljaka do dve velike i spore reke, Save i Dunava, čije se vode ovde sastaju. Svuda gradilišta. Baš je dovršen veliki most na Savi. Ulice su jame u koje se postavlja kanalizacija. I svuda lupa pijuka i čekića na nepokretnoj imovini koja izlazi iz zemlje i diže se uvis. Kakav je to moćan grad sa svojim brežuljcima i rekama? Kakav će grad od njega postati? Zamišljam da arhitekte često dolaze da sa visine Kalemegdanskih vrtova sanjare o budućnosti.

Sarajevo: Odvojene ogradom od aerodroma, ključaju kokoši i ne znate da li za trenutak čujete udaljeno zujanje aviona ili blejanje ovaca u blizini. Muslimanke, koje više ne nose ferredžu (jedan zakon je to nedavno zabranio posle duge prethodne propagande), ali su sačuvali šaljvare i ukus za žive boje, čine živopisnu i drečeću grupu. Na avijatičarskom terenu devojke u kratkom kaputu i pantalonama spremaju se da skaču padobranom. Kontrast.

Prolazimo pored stanice, najmodernije na Balkanu, a besumnije modernije i od stanica mnogih drugih zemalja. Sve je tu čisto i gostoljubivo. Još jedna suprotnost: Begova džamija gde jedan stari musliman sa crveno-belim turbanom, čučeci pored česme, još uvek igra ulogu Starih muslimana. Sitne zanatlije, obučari, kazandžije, kujundžije otvorili su dućančice. Lupa čekića po bakru pravi veselu buku. Na pijaci starice prodaju osušene trave, lipu, mirišljavku i druge koje ja ne poznajem i koje besumnije leče sve pa čak su i

životvorne. Ko zna, možda one spravljaju i napitke za mlade devojke koje uveče idu „na korzo“. Smešan je ili tačnije, preterano ozbiljan korzo u Sarajevu. To nije, kao u Beogradu, vesela šetnja puna maštanja, nego jedna vrsta ozbiljnog prvomajskog defile-a: muškarci pored muškaraca, devojke pored devojaka, u jednom pravcu, a zatim u drugom, polako, ozbiljno, marljivo i savesno kao po dužnosti koju svakodnevno ispunjavaju prema samom sebi. I rekoše mi da se to ipak završi susretima, idilama, svadbama, ali kad se dvoje sretnu više ne idu „na korzo“.

U donjem gradu pravilne ulice uređene u austrijskom duhu, gore zbrka muslimanskih kuća čije prozore sa ulice štite rešetke. Seljak u nošnji sa šubarom i kratkim jelekem tera pred sobom prasid u planinu.

Ovde je most na kome je Gavrilo Princip ubio nadvojvodu: početak rata 1914, ali i početak jugoslovenskog ujedinjenja. Muzej nas na to potseća.

Muzej Republike Bosne i Hercegovine sa ličnostima odevenim u lepo nekadašnje odelo, u sobama kojih nema više. Gradski muzej evocira uspomenu na godinu rata i oslobodjenja, ovde još tako bliske, nemačka objava na kojoj je Titova glava učenjena sa sto hiljada dinara, lica komunističara koja je nekad proganjala kraljevska policija, a koja su bili vodje i heroji Narodnog rata i Revolucije.

Dubrovnik: Preleteli smo planine. Evo Jadranskog Mora bledog kao biser ili kao sedef i njegove izrečkane obale. Dubrovnik je uvek ista divna varoš, ali okupirana sezonskom najezdom stranih turista: Francuza, Engleza, a naročito Nemaca. Pomislio bi čovek da je na obalama Rajne. I ne znam baš da li ti susreti čine zadovoljstvo očima koje su toliko svojih izgubili u Oslobođilačkom ratu. Neko mi reče: „Vidite one mladiće što pevaju: sad su položili maturu. Nemci su u jednoj gimnaziji pobili ceo razred djaka nji-

[NASTAVAK NA II. STR.]

In memoriam

Ugasto se samo život. Tragovi života nastavice svoje smerove na još neispunjeno. Neprekidna aktivnost islesala je kamen postojanja. Umetnost nije mogla da ostane jedini oblik izražavanja sveta Moše Pijade. Svoje vizuelne doživljaje utopio je u platna robijaškog sivila. Otpor prema zatočnom životu. Odložio je u sebi slikara, ne umetnika. Zapitajmo se šta je umetnost ako ne humanizacija života, otkrivanje čovečnog u ljudima i ras-krijavanje horizonata? Moša Pijade svoj ulog životu nije izražavao samo bojenom simbolikom, ritmovi njegovog traženja i nalaženja bili su razudjeniji. Projekcije zanosa usmerene ka realnijim plodovima. Optimizmom je Moša Pijade sagradio nove spletovne napretka.

Neumorno. Utoliko njegovom delu prilazimo sa dubljim poštovanjem.

Svojom paletom nije stigao da rasvetli neobojne površine platna — i oblikuje likovne senzacije sveta, ali njegov kolorit osvetljava sadašnjicu i ostaje boja budućnosti koju nije samo nagovestio. Mladost će uvek biti zahvalna za primer i žrtvovnu: Moše Pijade.

Bogdanka POZNAVNOVIC

M. RIBNIKAR

AMFORA

